

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

На правах рукопису

УДК 001: 502. 33

МЕЛЬНИК ОЛЬГА ІВАНІВНА

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ
ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Спеціальність: 08.02.02 - Економіка та управління науково-технічним прогресом, інвестиційні та інноваційні процеси

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми - 1997

00752962 (V)

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Сумському державному університеті

Науковий керівник - кандидат економічних наук
Боронос Володимир Миколайович,
Сумський державний університет,
зав. кафедрою фінансів

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор
Положий Володимир Миколайович,
Українська Академія банківської справи,
професор кафедри державних фінансів,
м. Суми;
- кандидат економічних наук,
Кавуненко Лідія Пилипівна,
Центр дослідження науково-технічного
потенціалу та історії науки НАН України,
старший науковий співробітник відділу
науково-технічної політики, м. Київ

Провідна організація - Рада по вивченню продуктивних сил
України НАН України, м. Київ
(відділ сталого розвитку і екологічної
безпеки)

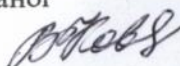
Захист дисертації відбудеться « 20 » грудня 1997 р.
о годині 14⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д 55.081.01 в Українській академії банківської справи, за
адресою:

м. Суми, вул. Соборна 39, ауд. 204

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української
академії банківської справи.

Автореферат розісланий « 19 » листопада 1997 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради

 Коваленко В.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження

Актуальність обраної теми визначається необхідністю системного розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем, що зумовили загострення відповідних кризових явищ в Україні. Спроби виходу з кризи в межах існуючих економічних відносин та на базі екстенсивного нарощування традиційних продуктивних сил неодмінно призвело б до розкручення нової спіралі кризового загострення. Зокрема, кількісне нарощення виробництва на основі існуючої технологічної бази ще більше ускладнить екологічну ситуацію у країні. З іншого боку, заходи традиційної природоохоронної політики, що пов'язані з закриттям шкідливих підприємств або ж нарощенням додаткового очисного обладнання призведуть до збільшення безробіття та посилення екологічного тиску на стадіях виготовлення очисної техніки.

Очевидною необхідністю є формування принципово нового напрямку трансформації економіки країни на основі постійного відтворення інноваційних процесів, реформування структури виробництва та споживання продукції з метою послідовного заміщення екологічно неспроможних видів продукції та процесів на більш досконалі. Окреслені зміни мають відповідати підвищенню рівня інтегральної економічної ефективності процесів виробництва та споживання продукції та їх соціальної спрямованості.

Запропонований напрямок реформування економіки, зважаючи на обмеженість інвестиційної бази, можна розглядати як своєрідну альтернативу тій природоохоронній політиці, що спирається на використання очисного обладнання. Не нарощення природоохоронних споруд на існуючих недосконалих виробничих потужностях, а системна екологізація суспільного попиту та комплексне підвищення ефективності виробничої сфери повинні стати магістральним напрямком трансформації соціально-екологічної системи. Актуальність такої перебудови особливо гостро стоїть в Україні, де матеріало- та енергоємність окремих видів продукції у 2-10 разів є вищою від аналогічних показників у розвинутих країнах. На жаль, негативні тенденції «ураження» української економіки зберігаються і в останні роки. Зокрема, частка чорної металургії у промисловій продукції збільшилась з 9,5 % (в 1990

00751358 (Т)

р.) до 21,7 % (в 1996 р.) зменшилась з 30,7 % до 15 %.

Специфіка сучасної ситуації в Україні полягає в тому, що багато виробництв практично призупинені, отже існує практична можливість швидкої конверсії і виходу народного господарства на передові науково-технічні позиції за умови правильності вибору орієнтирів розвитку і формування адекватного мотиваційного інструментарію. Таким чином, проблема формування інноваційного механізму екологізації економічного розвитку України зумовила вибір теми та актуальність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Напрямки дисертаційного дослідження входять до державних та регіональних програм та тем: програми Наукової ради НАН України «Розробка наукових основ сталого розвитку в Україні», фундаментальної теми «Економіка сталого розвитку: макро- і мікроекономічні механізми забезпечення» (фінансується Державним фондом фундаментальних досліджень України (ДФФД), № 8.4/21), держбюджетної теми «Розробка науково-методичних підходів і методичних рекомендацій по плануванню та реалізації сталого розвитку території» (фінансується Міністерства освіти України).

Наукові результати, теоретичні положення та висновки дослідження були використані при виконанні наукових робіт різних рівнів, у тому числі: фундаментальної теми «Екологічна ціна національного продукту як основа економічного механізму охорони навколишнього середовища», фінансувалась ДФФД (1993-1994 рр.); теми за замовленням Міністерства безпеки України «Проект Закону про екологічні платежі і податок та розробка інструктивних матеріалів про порядок нарахування та сплати екологічних платежів та податків» (1994 р.); пропозиції до опрацювання «Плану дій уряду України в 1995 р. та 1996-1999 рр., розділ 12. Екологічна політика. П.6. Екологічний механізм».

Матеріали дисертаційної роботи впроваджено також в навчальний процес Сумського державного університету (дисципліни «Економіка промисловості», «Економіка підприємства», «Економіка природокористування», «Основи екології»); в навчальному курсі для спеціалістів та керівників

міського управління «Екологічний менеджмент» (програма TACIS, 1996 р.)

Мета і завдання дослідження

Метою дисертаційного дослідження є розробка методологічних основ формування інноваційного механізму екологізації економічного розвитку України.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання дослідження:

- дослідити еколого-економічну сутність категорії «екологізація економічного розвитку», в теоретичному й методологічному аспекті визначити поняття її складових;
- розробити методичні підходи до формування критеріальної бази та системи показників забезпечення процесів екологізації;
- сформулювати основні принципи здійснення інноваційних змін екологічної спрямованості;
- теоретично обґрунтувати механізм та мотиваційний інструментарій практичної реалізації еколого-інноваційної політики у напрямку екологізації;
- запропонувати конкретні рекомендації по формуванню інноваційного механізму здійснення інноваційних змін для економічного розвитку країни.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження:

- запропоновано оригінальне визначення категорії «екологізація», а також понять, пов'язаних з інноваційними процесами екологізації;
- розроблена критеріальна основа та система показників оцінки рівня екологізації економічного розвитку;
- науково обґрунтована система та складові компоненти відтворювального механізму екологізації;
- сформульовано принципи та напрямки здійснення інноваційних процесів екологізації;
- отримали подальший розвиток методологічні основи і інструментарій мотиваційного механізму управління інноваційними процесами екологізації;
- обґрунтовані наукові рекомендації до реалізації інноваційних стратегій екологізації економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені в роботі методологічні положення

дозволяють обґрунтувати розвиток принципово нового напрямку реформування національної економіки та окремих галузей народногосподарського комплексу України.

В практичній діяльності може бути застосована розроблена в роботі система економічних, організаційних та інформаційних інструментів для здійснення практичних заходів в напрямку екологізації.

Розроблені практичні рекомендації можуть бути використані органами державного, регіонального та місцевого управління для реалізації цілеспрямованої політики екологізації, зокрема реформування структури виробництва та споживання продукції. Одержані результати можуть бути використані на конкретних підприємствах для удосконалення екологічного рівня виробництва продукції, а також асоціаціями споживачів та неурядовими організаціями для здійснення впливу на попит з метою його всебічної екологізації.

Особистий внесок здобувачки

- Розроблено методичний апарат кількісної інтегральної оцінки рівня екологізації економічного розвитку.
- Розкрита економічна зумовленість та механізм дії відтворювальних компонентів інноваційних процесів екологізації народного господарства.
- Систематизовано складові частини та мотиваційний інструментарій управління інноваційними процесами екологізації.
- На підставі особисто сформульованих принципів та напрямків здійснення інноваційних процесів екологізації запропоновано механізм управління трансформацією виробничо-споживчого циклу.
- Розроблено методичні рекомендації по застосуванню інноваційних стратегій впливу на виробничу, споживчу та інтерфейсну сферу для цілей екологізації економіки.

Апробація та впровадження результатів дослідження

Основні положення дисертаційної роботи доповідались і отримали позитивну оцінку на наукових та науково-практичних конференціях та семінарах: «Наукові основи сталого розвитку в Україні», наукова конференція НАН України, Київ, 13-14.03.1997; «Екологічна економіка та управління», міжнародний семінар, Київ, 1-2.07.1997; «Теорія та практика екологічного страхування», міжнародна конференція

РАН, Москва, 25-27.11.1996; «Вплив технологічної цивілізації на навколишнє середовище: ситуація у пост - радянському просторі», міжнародний симпозіум, Німеччина, 23-26.04.1996; «Екологічний самміт'96», міжнародна конференція, Копенгаген, Данія, 18-19.08.1996; «Конфлікт та кооперація: відображення Європейських трансформаційних процесів у соціальній теорії», міжнародна конференція, Нікосія, Кіпр, 17-21.03.1997; «Шляхи сталого розвитку», міжнародна конференція, Ньюкасл, Австралія, 1-5.06.1997; «Управління сталим розвитком: Європейські перспективи та досвід», міжнародна конференція, Росток, Німеччина, 15-17.07.1997.

Публікації

Результати дослідження опубліковані в 16 наукових працях загальним обсягом 5,2 д.а., з яких особисто автору належить 3,2 д.а.

Структура і зміст роботи

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 168 найменувань, 5 додатків. Матеріали дисертації викладені на 152 сторінках основного тексту, таблицях, малюнках, схемах.

У «Вступі» обґрунтована актуальність дослідження, визначена мета та основні його завдання, охарактеризована наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «Проблеми управління інноваційними процесами в контексті екологізації соціально-економічного розвитку» досліджуються проблемні вузли розв'язання соціальних, екологічних та економічних задач на сучасному етапі розвитку України, аналізуються етапи формування механізмів управління інвестиційними та інноваційними процесами в галузі екологізації соціально-економічного розвитку, визначаються напрямки удосконалення механізму екологізації, як ключової ланки підвищення ефективності національної економіки.

У другому розділі «Формування механізмів в управлінні інноваційними процесами екологізації економічного розвитку» розкривається понятійний апарат, теоретично обґрунтовується критеріальна основа екологізації соціально-економічного розвитку, розробляються науково-методичні положення по створенню мотиваційного механізму управління інноваційними процесами екологізації.

У третьому розділі «Розробка науково-методичних рекомендацій по реалізації інноваційного процесу екологізації» формулюються основні риси управлінських стратегій екологічної трансформації економіки країни через вплив на сфери виробництва, споживання та інтерфейсну сферу, подаються результати практичного застосування розроблених науково-методичних положень на макро- та регіональному рівнях (економічне забезпечення розробки програм відмови від застосування озоноруйнівних речовин та програм екологізації виробничої сфери Сумської області).

У «Висновках» викладено комплекс рекомендацій, одержаних у ході дисертаційного дослідження щодо формування і застосування інноваційного механізму екологізації економічного розвитку.

«Додатки» містять результати економічного аналізу напрямків та показників здійснення інноваційних процесів екологізації, а також результати упровадження дисертаційного дослідження.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

В роботі на основі аналітичного огляду значної кількості вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, а також аналізу сучасного стану еколого-економічних проблем України зроблено висновок про необхідність розвитку екологізації економіки країни як магістрального напрямку науково-технічного прогресу та підвищення ефективності функціонування народногосподарського комплексу. Концепція екологізації повинна в значній мірі замінити традиційну природозахисну політику як головний підхід, що вживається зараз для компенсації екоруйнівної сили сучасних процесів виробництва та споживання продукції.

Екологізація народногосподарського комплексу в роботі визначається як цілеспрямований процес перетворення економіки, націлений на зменшення інтегральної екологічної дії процесів виробництва та споживання товарів та послуг у розрахунку на одиницю сукупного суспільного продукту. Екологізація здійснюється через систему організаційних заходів та інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва та споживчого попиту, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, що реалізуються як на макро-, так і на мікрорівнях.

• Запропоновано п'ять методологічних підходів до інтегральної оцінки рівня екологізації процесів виробництва та споживання продукції:

- на базі вартісних показників;
- на основі енергетичних показників;
- за допомогою порівняльної оцінки з відомими вітчизняними і/або зарубіжними взірцями;
- шляхом динаміки показників з досягнутим рівнем у власному виробництві;
- врахуванням наявності або відсутності характерних ознак екодеструктивної дії.

Кожен із названих підходів пропонується реалізувати відносно урахування п'яти можливих видів екодеструктивної дії: забруднення середовища; руйнації ландшафтів; негативної дії безпосередньо на організм людини; негативного психологічного впливу на людину; деструктивної дії на рослинний і тваринний світ.

В загальному вигляді принципова формула для оцінки рівня екологізації виробництва (споживання) продукції для окремо взятої сфери господарства на основі вартісних чинників може бути записана таким чином:

$$y_v = \frac{\sum_{i=1}^n D_{zi} * y_{zi} + \sum_{j=1}^m D_{lj} * y_{lj} + \sum_{z=1}^k D_{oz} * y_{oz} + \sum_{q=1}^l D_{nq} * y_{nq} + \sum_{d=1}^p D_{bd} * y_{bd}}{Q}$$

де:

y_v - показник оцінки рівня екологізації через вартісні чинники;

D_{zi} - кількісний показник i -го виду забруднення компонентів природного середовища, яким супроводжується конкретний економічний процес (виробництво - споживання) продукції;

D_{lj} , D_{oz} , D_{nq} , D_{bd} - те ж саме відповідно до інших видів екодеструктивної дії, а саме впливу на ландшафти; небезпечної дії безпосередньо на організм людей, що мають справу з даними процесами виробництва або споживання продукції; шкідливого психологічного впливу на людей; негативного впливу на інші біологічні процеси;

Узі, Улі, Уоз, Упq, Убд - ПИТОМИЙ показник економічних витрат, що зумовлені відповідним видом екодеструктивного впливу; дисертантом запропоновано методичні підходи до обліку названих еколого-економічних чинників, у тому числі на основі витрат: на запобігання екодеструктивних дій, на відтворення природних ресурсів, пов'язаних з економічними збитками і таке інше;

Q - вартісна оцінка товарів та послуг (виконаної роботи), виробництво або споживання якої обумовило екодеструктивні процеси.

В дисертації сформульовані основні складові відтворювального механізму екологізації:

- відтворення екологічного попиту;
- відтворення екологічної технологічної основи;
- відтворення екологічно спрямованого людського фактора;
- відтворення мотивів екологізації.

Дається визначення кожного із перелічених підсистемних механізмів, а також розкриваються економічні передумови їх дії.

• Елементом новизни, що відрізняє роботу від існуючих у вітчизняній практиці досліджень, є та значна роль, яка приділяється у запропонованому інноваційному механізмі відтворенню екологізації попиту. Він визначається як постійно відтворювальні процеси формування потреб у екологічних товарах, а також фінансових можливостей реалізації цих потреб.

У роботі дано класифікаційне визначення етапів еволюції екологічних потреб.

Перший етап - пов'язаний з розвитком засобів захисту навколишнього середовища від процесів його порушення (забруднення).

Другий етап - спрямований на підвищення інтегральної ефективності циклів "виробництво-споживання" продукції та поступову заміну екологічно недосконалої продукції на її "чисті" аналоги.

Третій етап - визначає пріоритетність виробництва та споживанням продуктів та послуг, які належать до так званого класу товарів "сталого розвитку", тобто тих, що сприяють духовному розвитку людини та підтриманню біологічної рівноваги екосистем.

Цей аналіз дає змогу цілеспрямовано планувати розвиток сфери екологічного підприємництва в Україні, яка має великий науковий, технологічний та трудовий потенціал для завоювання передових позицій на ринку екологічної продукції. Основні напрямки його розвитку в Україні сформульовані в дисертації.

На основі аналізу соціальних, економічних та екологічних умов відтворення технологічної основи, в роботі систематизовано фактори створення необхідних передумов здійснення інноваційної перебудови виробничої бази процесів екологізації у п'ять основних груп. Це зокрема: фактори потреб (політичних, соціальних, економічних); фактори можливостей (світових, наукових, місцевих); фактори обмежень (ресурсних, трудових, фінансових, екологічних); економічні фактори (витрати, ефективність); екологічні фактори (номінальні, надзвичайні та інші).

Значна увага приділяється формуванню системи відтворення екологічно орієнтованого людського фактору, який необхідний для постійного відтворення цілеспрямованих процесів здійснення виховних, освітніх, тренінгових та інформаційних програм і заходів з метою отримання виробниками та споживачами продукції знань, навичок та бажань, достатніх для реалізації завдань екологізації економічного розвитку. В роботі систематизовано основні напрямки формування економічних якостей у персоналу виробничої сфери.

На підставі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду управління інноваційними процесами сформульовано основні системні складові механізму відтворення мотивацій екологізації соціально-економічного розвитку, який виконує функцію постійного поновлювання організаційних, соціальних та економічних умов, які формують прагнення людей ставити та досягати цілей екологізації. При цьому визначені інституційні та функціональні елементи мотиваційного механізму, у тому числі аналітично-управлінський центр, а також системи: законодавчого забезпечення; фінансового забезпечення; прав власності; наукового забезпечення; економічної підтримки суспільного екологічного попиту та інші - усього 12 елементів.

• Складовою і невід'ємною частиною системи екологічної мотивації є механізм її управління, який є важливою рушійною

силою інноваційних та інвестиційних процесів екологізації. Його реалізацію доцільно здійснювати через так званий "квадрат" функціональних елементів механізму (рис. 1), які включають: (1) мету і завдання екологізації, (2) об'єкти, тобто процеси та вироби, трансформацією та заміною яких може бути досягнута мета екологізації, (3) суб'єкти, тобто підприємства і люди, які є дійовими особами процесу екологізації і виступають у ролі виробників або споживачів продукції, (4) інструменти реалізації задач екологізації, тобто методи, за допомогою яких мотивується досягнення цілей екологізації.

Рис. 1. Схема механізму управління мотиваційними інструментами екологізації

• Дослідження економічної зумовленості протікання інноваційних процесів на сучасному етапі екологізації суспільного розвитку дало змогу сформулювати основні принципи, на яких повинно будуватися визначення завдань екологізації, а саме:

- інтегрального підходу - зумовлює необхідність урахування інтегрального ефекту дій по усьому ланцюгу виробництва та споживання продукції;

- орієнтації на причини - передбачає подолання під час здійснення інноваційних процесів причин, а не наслідків екодеструктивної дії;

- розмежування відповідальності - визначає адресність та ступінь відповідальності суб'єктів екодеструктивної дії;

- формування мотиваційного інструментарію, що має бути адекватним існуючим соціально економічним умовам;

- максимізація ефективності - передбачає досягнення цілей екологізації з мінімальними витратами і отриманням максимальної віддачі використаних інвестиційних засобів.

Врахування перелічених принципів у поєднанні із аналізом світових тенденцій здійснення інноваційних процесів дає змогу сформулювати напрямки постановки завдань реалізації інноваційних процесів екологічної зумовленості (рис. 2).

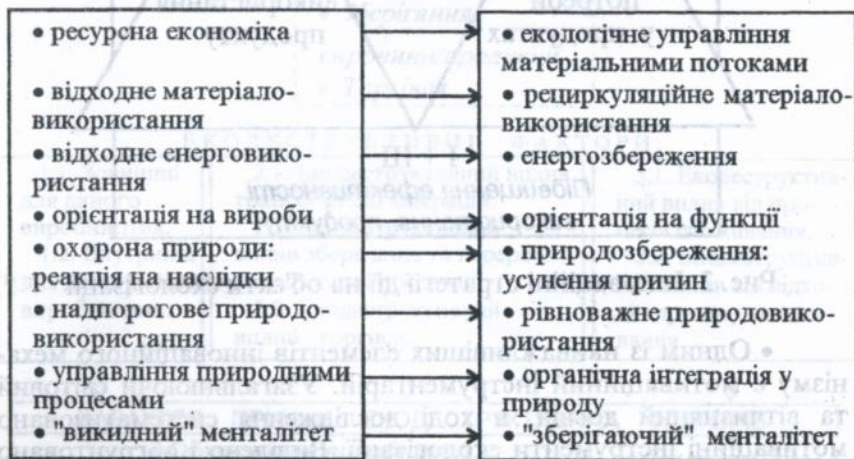

Рис. 2. Напрямок постановки завдань здійснення інноваційних процесів екологічної зумовленості

На основі визначених напрямків екологізації було запропоновано три базові і три проміжні інноваційні стратегії дії на об'єкті екологізації (рис. 3).

• Суб'єкти екологізації в роботі класифіковано у три групи залежно від рівня їх належності до процесів екодеструктивної дії на стадіях виробництва та споживання продукції, а також можливостей впливати на їх зміну. В дисертації дається їх ґрунтовний аналіз.

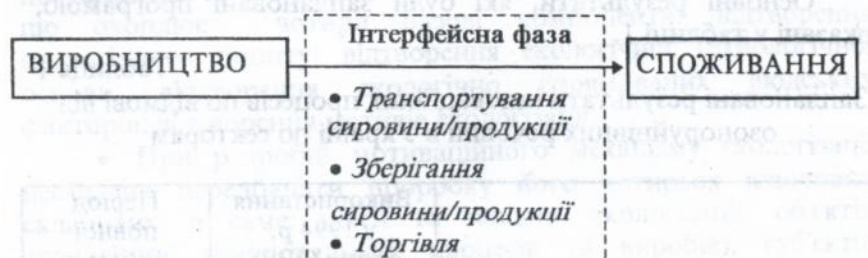
Рис. 3. Інноваційні стратегії дії на об'єкти екологізації

• Одним із найважливіших елементів інноваційного механізму є мотиваційний інструментарій. Узагальнюючи світовий та вітчизняний досвід, в ході дослідження систематизовано мотиваційні інструменти екологізації. Виділено і обґрунтовано застосування 51 мотиваційного інструмента. При цьому вони класифіковані у 9 груп, серед основних можна назвати:

- інструменти прямого регулювання (заборони, обмеження, стандарти, гарантії, квоти, права, зобов'язання, тощо) - загалом 14 інструментів;
- економічні інструменти (податкові механізми, платежі, кредитні механізми, фінансова підтримка, депозитне фінансування, тощо) - загалом 14 інструментів;
- інструменти обов'язкового та добровільного інформування, а також різні форми угод, кооперації, планування, консалтингу та інше.

• На підставі аналізу факторів екодеструктивної діяльності повного циклу виробництва і споживання продукції та з урахуванням його структури (див. рис. 3) у дисертації обґрунтовано три базові стратегії реалізації інноваційної політики екологізації економіки, а саме:

- стратегія впливу на виробника;
- стратегія впливу на споживача;
- стратегія впливу на інтерфейсну (проміжну) сферу (транспортуювання та зберігання продукції, торгівля, тощо (рис. 4)).

ЕКОДЕСТРУКТИВНІ ФАКТОРИ:

1.1. Зовнішні для даного виробництва. 1.2. Внутрішні для даного виробництва.	2.1. Екодеструктивний вплив транспортних операцій. 2.2. Екодеструктивний вплив зберігання та переробки сировини/продукції. 2.3. Екодеструктивний вплив торгівлі.	3.1. Екодеструктивний вплив від процесів споживання. 3.2. Екодеструктивний вплив від відходів процесу споживання.
---	--	--

ХАРАКТЕР ПРИЧИН ЕКОДЕСТРУКТИВНИХ ФАКТОРІВ

- Обумовлені виробником
- Обумовлені інтерфейсною сферою
- Обумовлені споживачем

Рис. 4. Схема формування екодеструктивних факторів в основних фазах циклу «виробництво - споживання»

• Розроблені науково-методичні положення були упроваджені для вирішення практичних завдань економічної трансформації економіки України - як на макро- так і регіональному рівні. Зокрема було запропоновано мотиваційний інструментарій до програми відмови від

озоноруйнівних речовин (ОРР), з якого при остаточному формуванні програми було відібрано такі інструменти:

- створення структур управління та координації програми;
- впровадження ліцензій на імпорт ОРР;
- підписання добровільних угод з промисловими групами, в яких вони беруть на себе зобов'язання провести конверсію без додаткових дій уряду із спеціальними обмеженнями;
- впровадження ліцензування фахівців з холодильного обладнання;
- проведення інформаційної компанії серед населення.

Основні результати, які були заплановані програмою, показані у таблиці 1.

Таблиця 1

Заплановані результати інноваційних процесів по відмові від озоноруйнівних речовин в Україні по секторах

	Використання у 1994 р. (тони ОРР)	Період повної відмови
Всього	2388	1998
Сектор холодильників	980	1998
Виробництво побутових холодильників	177	1997
Виробництво торговельних та промислових холодильників	229	1998
Обслуговування холодильників	574	1998
Сектор піноутворювачів	405	1996
Ізолюючі піни у побутових холодильниках	362	1996
Ізолюючі піни в торговельних та промислових холодильниках	43	1996
Сектор розчинників	293	1998
Сектор електроніки	115	1997
Сектор аерозолей	595	1998

ВИСНОВКИ

• На основі виконаного дослідження були розроблені методичні рекомендації по оцінці рівня екологізації виробництва та реалізації інноваційних стратегій екологічного напрямку на території Сумської області.

- За сучасних кризових умов України конче необхідною є інноваційна трансформація економіки шляхом екологізації виробництва та споживання продукції.

- Інтегральні показники рівня екологізації мають урахувати п'ять можливих видів екодеструктивної дії: забруднення середовища, руйнації ландшафтів; негативної дії безпосередньо на організм людини; негативного психологічного впливу на людину та деструктивні дії на біологічні об'єкти.

- Екологізація економічного розвитку можлива за умови постійно діючого інноваційного відтворювального механізму, що охоплює чотири базові компоненти: відтворення екологічного попиту; відтворення екологічної технологічної основи; відтворення екологічно спрямованих людських факторів; відтворення мотивів екологізації.

- При розробці мотиваційного механізму екологізації необхідно передбачати проробку його чотирьох ключових складових, а саме: цілей та завдань екологізації, об'єктів екологізації (змінювальних процесів та виробів); суб'єктів впливу (виробників та споживачів); мотиваційних інструментів екологізації.

- Ефективна реалізація процесу екологізації можлива при застосуванні трьох базових управлінських стратегій: впливу на виробника, впливу на споживача, впливу на інтерфейсну сферу - за умови виваженого обрання кожної із стратегій, або підбору їх комбінацій, залежно від соціально-економічних умов та специфіки конкретного завдання екологізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

За темою дисертації опубліковано 16 праць, основними є:

1. O. Melnyk, L. Melnik. Ecological Economics and Principles of Sustainability Ensuring // «Ecological Summit 96». Copenhagen, Denmark. 1996. - P. 42.4 - 42.5 (Особисто автора 1 с.)

2. O. Melnyk. Think Environmentally - Act Regionally. Shaping Life-Beneficent Complex // «Conflict and Co-operation. The Implications of Contemporary European Transformations for Social Theory». Nicosia, Republic of Cyprus. 1997. - P. 54-55

3. О.И. Мельник, Л.Г. Мельник, В.Н. Боронос. Торговля и окружающая среда: принципы реализации // «Экономика природопользования», вып. 2. Москва: РАН - 1997. - С. 40-57 (Особисто автора 12 с.)

4. О.И. Мельник. Экономические предпосылки экологизации промышленности в регионе // «Экологическая экономика и управление»: Сумы, Украина. Фрайбург, Германия: ICLEI. 1997. - С. 147-149

5. O. Melnyk, O. Kovalenko. Production - Consumption Cycle and Shaping of Green Enterprise // «Managing Sustainability-The European Perspective and Experiences». Rostock, Germany, 1997. - P. 28-36 (Особисто автора 6 с.)

6. О.И. Мельник. Методические подходы к формированию критериальной базы экологизации производства // «Экологическая экономика и управление. Экономика для экологии»: Сумы, ЦЭИ. 1997. - С. 86-95

7. Л. Г. Мельник, О. И. Мельник, А. С. Литвиненко, Н.И.Муштай. Критериальная основа оценки экологического уровня приватизируемых предприятий // «Теория и практика приватизации и оценки имущества: трансформация мирового опыта»: Сумы, Украинская Академия банковского дела. 1997. - С. 120-125 (Особисто автора 2 с.)

АНОТАЦІЯ

Мельник О.І. Формування інноваційного механізму екологізації економічного розвитку.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.02.02. Економіка та управління науково-технічним прогресом, інвестиційні та інноваційні процеси - Українська академія банківської справи, Суми, 1997.

У дисертації визначено суть значення та складові елементи інноваційних процесів екологізації економічного розвитку, запропоновано підходи до інтегральної кількісної оцінки рівня екологізації процесів виробництва та споживання продукції. На основі аналізу економічної зумовленості протікання інноваційних процесів сформульовані основні складові відтворювального механізму екологізації; розкривається зміст та особливості дії кожної із них.

Систематизовано мотиваційний інструментарій екологізації та розроблено схему управління інноваційними змінами. Сформовано принципи та напрямки здійснення інноваційних трансформацій екологічної обумовленості. На основі розроблених методичних положень запропоновано рекомендації по застосуванню управлінських стратегій екологічного реформування економіки країни, дія яких проілюстрована на практичних прикладах.

Ключові слова: екологізація розвитку, стратегії екологізації, інноваційний механізм, мотиваційний інструментарій, фактори відтворення.

АННОТАЦИЯ

Мельник О.И. Формирование инновационного механизма экологизации экономического развития.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.02. Экономика и управление научно-техническим прогрессом, инвестиционные и инновационные процессы - Украинская академия банковского дела, Сумы, 1997.

В диссертации определена сущность, значение и составляющие элементы инновационных процессов экологизации экономического развития, предложены методические подходы к интегральной количественной оценке уровня экологизации процессов производства и потребления продукции. На основании анализа экономической обусловленности протекания инновационных процессов, сформулированы основные составляющие воспроизводственного механизма экологизации, раскрывается содержание и особенности действия каждого из них. Систематизирован мотивационный инструментарий экологизации и разработана схема управления инновационными изменениями. Сформулированы принципы и направления осуществления инновационных трансформаций экологической обусловленности. На основании разработанных методических положений, предложены рекомендации по использованию управленческих стратегий экологического реформирования экономики страны, действия которых проиллюстрированы на практических примерах.

Ключевые слова: экологизация развития, стратегии экологизации, инновационный механизм, мотивационный инструментарий, факторы воспроизводства.

SUMMARY

Melnik O.I. Shaping the innovation mechanism for the economic development greening.

Thesis for the Candidate degree by specialty 08.02.02. - Economics and scientific and technical progress management, investment and innovation processes.- The Ukrainian Academy of Banking, Sumy, 1997.

The main content, meaning and the component elements of the innovation processes of the economic development greening are defined in the dissertation work. Methodological approaches to the quantitative integral valuations of the greening level of production and consumption processes is proposed. The main components of a reproduction mechanism of the greening are formulated on the basis of analysis of economic courses of innovation processes. The contents and the peculiarities of each component action are shown. Motivation instruments of greening are systematized. The schema of innovation changes management is elaborated. The principles and directions of implementation of the environmental innovation transformation are formulated. Recommendations for inculcation of management strategies of environmental reforming of the economy of the country are proposed on the basis of the dissertation's thesis. Its use is shown on the practical examples.

Key words: greening the development, strategies of the greening, innovation mechanism, motivation instruments, factors of reproduction.

Підп. до друку 18.11.97. Формат 60x84/16. Обл.-вид.арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Вид. №1534

Віддруковано на ризографі у ВВП "Мрія -1" ЛТД,
244030, Суми, вул. Кузнечна, 2.

AS 80 800

435815

AB 38903

AB 38903